

بسیج بیداری

بیش از سه دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، اکنون حتی سرسخت‌ترین مخالفان انقلاب نیز تردیدی در این ندارند که ایستادگی مردم ایران در مقابل فشارهای دشمنان و از دست ندادن استقلال همه‌جانبه سیاسی، اقتصادی...

بیش از سه دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، اکنون حتی سرسخت‌ترین مخالفان انقلاب نیز تردیدی در این ندارند که ایستادگی مردم ایران در مقابل فشارهای دشمنان و از دست ندادن استقلال همه‌جانبه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی‌اش الگویی شده است برای دیگر کشورهای منطقه و همین امر باعث شد تا بیداری اسلامی، موجی در خاورمیانه به راه اندازد که فرجام آن سقوط رژیم‌های وابسته به دولت‌های دیکتاتورپرور غربی بود.

با این حال پس از گذشت سال‌های ابتدایی خروش ملت‌های مسلمان علیه نظام‌های فاسد وابسته، اکنون برخی بیم آن دارند که به دلیل فقدان یک سازمان مردمی قابل اتکا، نظام‌های فروپاشیده و چهره‌های منفور وابسته به رژیم‌های ساقط شده دوباره با تکیه بر شعارهای تازه و بعضاً فریبکارانه، به عرصه قدرت بازگشته و بیداری سیاسی در منطقه را به خزانی تراژیک تبدیل کنند. اتفاقات و حوادثی که در مصر رخ داد و به بازداشت رئیس‌جمهور قانونی این کشور منتهی شد، درگیری‌های لیبی که از سوی برخی شبه‌نظامیان دامن زده می‌شود، بالاگرفتن اختلافات میان نخبگان و فعالان سیاسی در یمن، نگرانی‌ها نسبت به سرنوشت ثبات تونس و... همه و همه باعث شده است تا کارشناسان مسائل سیاسی در جست‌وجوی مدلی برای مراقبت از آرمان‌های انقلابی مردم منطقه باشند. مدلی که بتواند با سامان دادن نظم تشکیلاتی مردم انقلابی، مانع از برتری اقلیت بر اکثریت با تکیه بر شیوه‌های بظاهر دموکراتیک اما در واقع تبلیغاتی و فریبکارانه شود.

درست در چنین شرایطی است که برخی صاحب‌نظران با اشاره به موفقیت مدل بسیج 20 میلیونی در ایران و استفاده از نیروهای داوطلب برای حضور موثر در عرصه‌های مختلف، به کشورهای منطقه پیشنهاد می‌کنند تا از این مدل به منظور دفاع از میراث گرانبهای انقلابی خود بهره ببرند. این همان نکته‌ای است که چندی پیش یکی از مقامات استانی سپاه بر آن تأکید کرده و گفته است که «شجره طیبه بسیج، یک الگوی نمونه در جهان اسلام است.» حجت‌الاسلام سیدامان الله حسینی صدر، نماینده ولی فقیه در سپاه فتح کهگیلویه و بویراحمد افزوده است: «اگر امروز می‌بینیم که کشورهای مسلمان در برابر استکبار قد علم کرده و می‌جنگند، نشان از روحیه بسیجی در بین آنان دارد.» علاوه بر این، ماه گذشته احمد دوست محمدی دبیر کمیته علمی همایش بین‌المللی بیداری اسلامی و بسیج جهانی مستضعفین هم گفت که «بیداری اسلامی با بسیج مردمی پیروز خواهد شد...»

هرچند به نظر می‌رسد که برخی کشورهای منطقه درک درستی از مبنای فکری تشکیل بسیج مردمی، چگونگی تشکیل ساختار و مدیریت مردمی این نهاد انقلابی و نیز اهداف و رویکردهای پویای آن متناسب با شرایط روز ندارند، اما فلسفه وجودی یک تشکل مردمی برای حفاظت از یک جنبش و پرکردن خلأ یک دولت انقلابی و همراه، ضرورت تشکیل چنین نهاد منسجم و پویایی را به فعالان عرصه بیداری اسلامی در منطقه یادآوری می‌کند.

این همان نکته مهمی است که دولت سوریه با الگو گرفتن از آن توانسته گام‌های بلندی علیه شورشیان وابسته به برخی کشورهای عربی و دولت‌های غربی بردارد. دولت اسد با پیاده‌سازی مدل بسیج در کشور خود و استفاده از نیروهای داوطلب مردمی برای تأمین امنیت محلات تحت تسلط، عملاً انرژی واقعی مردم را در برابر گروهک‌های تروریستی که از نیروهای وارداتی از برخی کشورهای تندرو منطقه استفاده می‌کنند، آزاد کرد و همین توان بالقوه نهفته در اراده عمومی بود که توانست درس بزرگی به شورشیان مسلح بدهد و ارتش سوریه را برای پیروزی در نبرد خانگی تقویت کند.

سال گذشته بود که حجت‌الاسلام و المسلمین محمدرضا تویسرکانی نماینده ولی فقیه در بسیج مستضعفین گفت که «موفقیت‌های بشار اسد در شکل‌گیری بسیج مردمی و به کارگیری الگوی بسیج در سوریه طی چند ماه اخیر از عوامل اصلی موفقیت مردم این کشور محسوب می‌شود.» گزاره‌ای که حالا نتایج ملموس آن را کسی نمی‌تواند انکار کند. هرچند کشورهای مخالف دولت سوریه ادعای مداخله ایران در بحران این کشور را دارند اما آنچه آنها از درک آن ناتوانند قدرت الهام بخشی و مدل‌سازی تشکیلاتی ایران برای کشورهای منطقه است و نه مداخله مستقیم و این توان تأثیرگذاری نرم و غیرمستقیم به دست نیامده، مگر به برکت قدرت تشکیلات مردمی و غیردولتی بسیج که نمادی از حضور ملت ایران در عرصه مقاومت و دفاع از آرمان‌های انقلاب اسلامی است؛ انقلابی که پیام آور مبارزه مستضعفین علیه کشورهای استکباری است.

به این ترتیب ناگفته پیداست که هرچند فرآیند بیداری اسلامی در کشورهای منطقه، خود الهام گرفته از انقلاب اسلامی ایران است، اما برای حفظ و مراقبت از این جنبش، باز هم باید سراغ مدل‌های پیاده شده در انقلاب اسلامی ایران آمد که یکی از

مهم ترین این الگوها، تشکیل بسیج مردمی با ساختاری مستقل، مدنی و برآمده از خواست عموم شهروندان است. به نظر می رسد با توجه به ریشه های دینی جنبش های منطقه، تشکیل نهادی خودجوش همچون بسیج، می تواند الگوی موثری برای دفاع از دستاوردهای ضداستکباری باشد. اتفاقات چندی پیش مصر نیز نشان داد که الگوهای حزبی نمی تواند بخوبی مدافع ارزش های یک انقلاب باشد و حفظ، تعالی و پویایی یک نهضت نیازمند مدل های قدرتمندتری است که دست کم در شرایط فعلی منطقه به نظر می رسد مجالی برای بروز آن در قامت نظام های حزبی نیست.

آنان که نیم نگاهی به تحولات جامعه ایرانی دارند، بخوبی می دانند که بسیج در ایران، نه فقط یک نهاد نظامی یا سیاسی یا فرهنگی و اجتماعی، بلکه مجموعه ای با کارکردهای متنوع است که بسته به نیازهای هر زمان، یکی از ابعاد فعالیت های آن برجستگی بیشتری می یابد و همین ویژگی انعطاف پذیری در برابر مسائل روز است که از بسیج نهادی کارآمد در دل تحولات پرشتاب جوامع امروزی ساخته که اگر کشورهای منطقه بتوانند فارغ از تفاوت هایی که هر یک با دیگری دارند، این مدل را در میهن خود بومی سازی کنند، آنگاه با قدرت بیشتری خواهند توانست از انقلاب خود مراقبت کرده و با کاهش گسست های سیاسی، فرهنگی، قومی و مذهبی، مانع از بازگشت کشور به شرایط پیش از بیداری اسلامی شوند؛ شرایطی که برخی کشورهای غربی و نیز معدودی از کشورهای منطقه، هنوز هم خواب تکرار آن را می بینند.

مخالفان تلاش دارند با القای این نکته که بسیج، نهادی نظامی با کارکردهایی معطوف به جنگ مسلحانه است، این نهاد مردمی را در تجربه هشت سال دفاع مقدس محدود کرده، مانع از توجه ملت ها به دیگر دستاوردهای این نهاد در سطوح علمی و تحقیقاتی، فرهنگی و هنری یا حتی ورزشی شوند، اما امروزه نقش آفرینی سیاسی و اجتماعی بسیج در ایران چنان روشن است که ملت های منطقه می توانند دور از سمپاشی دشمنان از آن به عنوان تجربه گرانبهایی فراروی خود استفاده کنند.

البته برای برخی کشورها چون سوریه به دلیل ماهیت بحران به وجود آمده، هنوز کارکرد نظامی بسیج نیروهای مردمی راهگشاست، اما در کشورهای دیگری که درگیری نظامی کاهش یافته و نجات انقلاب در گرو فرهنگسازی و فعالیت داوطلبانه مردمی در عرصه اجتماع است، باید سراغ لایه هایی دیگر از کارکردهای غیرنظامی بسیج رفت و از آن برای شکل دهی به مکانیزمی موثر برای دفاع از آرمان های انقلاب بهره گرفت. استفاده همه جانبه از این مدل موفق در میانه بحران های منطقه ای امروز در خاورمیانه البته نیاز به برنامه ریزی هوشمندانه برای معرفی نهاد مردمی بسیج در ایران دارد که در این بین، نقش آفرینی شبکه های فراملی رسانه ملی می تواند راهگشا باشد.

فارغ از تبلیغات مثبت و منفی در این باره باید این مهم را مورد توجه قرار داد که اگرچه رهبران جنبش های اسلامی در منطقه این درس مهم را بخوبی از انقلاب اسلامی ایران فراگرفته اند که شکل گیری یک انقلاب نه با تکیه بر گروه های چریکی محدود یا نقش آفرینی برخی سیاستمداران و احزاب ذی نفوذ در پشت درهای بسته، بلکه با حضور فراگیر توده های مردم به سرانجام می رسد و همین تجربه را می شد در قیام مردم مصر، تونس و یمن دید. با این حال این تمام آن درسی نیست که باید از این انقلاب گرفته شود بلکه همان طور که اشاره شد، انقلاب 57 برای تداوم راه خود باز هم از ظرفیت های مردم استفاده کرد و مانند برخی کشورها، پس از انقلاب، انقلابیون را راهی خانه های خود نکرد تا چند سیاستمدار هرچند انقلابی، به نمایندگی از همه نقش آفرینی کنند، بلکه با ایجاد نهادهای مردمی با پایگاه های گسترده در سراسر کشور، در کنار حضور نخبگان فکری و اجرایی معتقد به اصول انقلاب، عملاً نظامی را بر پایه اصول مردم سالاری بنیان نهاد که در آن هم حضور مردم و اعلام مواضع مستقیم از سوی آنان ممکن شد و هم سیاست ورزی متداول حزبی و تشکیلاتی و این دو همزمان به حرکت موتور انقلاب انجامید.

با وجود این اکنون در برخی کشورهای انقلابی منطقه، شاهد آن هستیم که پس از انقلاب به دلیل الگوبرداری از مدل های غربی، مردم پس از سقوط یک دیکتاتور به خانه ها برگشتند و همین موضوع مجالی فراهم آورد تا نیروهای سازمان یافته وابسته به رژیم گذشته خود را احیا کرده، عزم بازگشت به عرصه قدرت کنند؛ آسیبی که به نظر می رسد برای مهار آن تنها حضور سازمان یافته و فراگیر مردم از تمامی سلیقه ها و دیدگاه ها و نه محدود به یک یا چند حزب سیاسی می تواند ثمربخش باشد و رسیدن به مدلی برای ایجاد چنین نهاد فراگیری، تنها با تکیه بر تجربه شکل گیری بسیج در ایران ممکن خواهد بود. نهادی با حضور همه اقشار مردم که جز منافع ملی و ارزش ها و آرمان های انقلابی هیچ منفعت شخصی و گروهی را در اولویت خود نداشته و با تکیه بر تاکتیک های متنوع، راهبرد کلان «مقاومت» را در پیش می گیرد؛ مقاومتی که اکنون خود ریشه بیداری همه جانبه در منطقه شده است.

محمود هرنندی / جام جم